

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»

Факультет психології, політології та соціології

Кафедра психології

**Кваліфікаційна робота –
бакалаврський дослідницький проект**

053 «Психологія»

на тему:

**СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНА ГОТОВНІСТЬ МОЛОДІ ДО ВОЛО-
НТЕРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**

Виконала: здобувачка 4 курсу

галузь знань: 05 «Соціальні та поведінкові
науки» спеціальність 053 «Психологія»

Сєра Ольга Вікторівна

Керівник: к. психол. н., доц. Т.П. Рєпнова

Рецензент: к. пол. н., доц. Ю.І. Шмаленко

Одеса – 2026

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»

Факультет психології, політології та соціології

Кафедра психології

Рівень вищої освіти бакалаврський

Галузь знань 05 «Соціальні та поведінкові науки»

(шифр і назва)

Спеціальність 053 «Психологія»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри психології

д.ю.н., проф. О.М. Цільмак

«___» _____ 20 ____ року

З А В Д А Н Н Я

НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ ЗДОБУВАЧКИ ВИЩОЇ ОСВІТИ (бакалаврський дослідницький проєкт)

Сера Ольга Вікторівна

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи «Соціально-психологічна готовність молоді до волонтерської діяльності»

Керівник роботи __к. психол. н., доц. Т.П. Рєпнова

затверджені наказом НУ «ОЮА» від «___» _____ 202__ року № _____

2. Строк подання здобувачем роботи _____

3. Дата видачі завдання _____

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ п/п	Назва етапів магістерської роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1	Підготовка концепції К.Р. і затвердження плану К.Р.	Жовтень	
2	Вивчення нормативного матеріалу, спеціальної літератури, аналіз та узагальнення матеріалів	Листопад	
3	Написання Вступу	Листопад	
4	Написання 1 розділу К.Р.	Грудень	
5	Написання 2 розділу К.Р.	Січень - лютий	
6	Написання Висновків	Березень- Квітень	
7	Подання К.Р. на кафедру та рецензування	Травень	
8	Прийняття рішення про допуск К.Р. до захисту	Травень	
9	Захист К.Р. в ЕК	Червень	

Здобувачка _____ Ольга СЕРА

(підпис)

Керівник роботи _____ Тетяна РЄПНОВА

(підпис)

Анотація

Сєра О.В. Соціально-психологічна готовність молоді до волонтерської діяльності. – Рукопис.

У бакалаврській роботі досліджено особливості соціально-психологічної готовності молоді до волонтерської діяльності та роль ціннісно-мотиваційної сфери у формуванні волонтерської активності. Здійснено теоретичний аналіз наукових підходів до вивчення ціннісно-мотиваційної сфери особистості, розкрито психологічний зміст волонтерської діяльності та особливості її реалізації в молодіжному середовищі. Визначено основні мотиваційні та ціннісні чинники залучення молоді до волонтерської діяльності, серед яких провідне місце посідають гуманістичні цінності, внутрішня мотивація, емпатія, відповідальність та прагнення до самореалізації. Емпіричне дослідження проведено із застосуванням авторської анкети та методики «Ціннісні орієнтації» М. Рокича. У дослідженні взяли участь молоді люди віком від 18 до 35 років. Проведено аналіз рівня готовності молоді до волонтерської діяльності, особливостей її мотивації та ціннісної спрямованості. На основі результатів дослідження розроблено практичні рекомендації щодо психологічної підтримки молоді та розвитку її ціннісно-мотиваційних ресурсів. Запропоновано мотиваційний тренінг, спрямований на розвиток гуманістичних цінностей, просоціальної спрямованості, емпатії та внутрішньої мотивації до волонтерської діяльності. Обґрунтовано роль громадських організацій та освітніх установ у формуванні волонтерського потенціалу молоді. Практичне значення роботи полягає у можливості використання отриманих результатів психологами, фахівцями соціальної сфери, освітніми установами та громадськими організаціями для розробки програм залучення молоді до волонтерської діяльності та розвитку її соціально-психологічної готовності до волонтерства.

Ключові слова: волонтерська діяльність, молодь, соціально-психологічна готовність, мотивація, ціннісні орієнтації, волонтерство.

Abstract

Siera O.V. Socio-psychological readiness of youth for volunteer activity. – Manuscript.

The bachelor's thesis examines the peculiarities of the socio-psychological readiness of young people for volunteer activity and the role of the value-motivational sphere in the formation of volunteer engagement. A theoretical analysis of scientific approaches to the study of the value-motivational sphere of personality has been carried out, the psychological essence of volunteer activity has been revealed, and the specific features of its implementation in the youth environment have been characterized. The main motivational and value-based factors influencing young people's involvement in volunteer activity have been identified, among which humanistic values, intrinsic motivation, empathy, responsibility, and the desire for self-realization occupy a leading place. The empirical study was conducted using an author-designed questionnaire and M. Rokeach's "Value Orientations" methodology. The study involved young people aged 18 to 35 years. An analysis of the level of young people's readiness for volunteer activity, as well as the characteristics of their motivation and value orientation, was carried out. Based on the research findings, practical recommendations aimed at the psychological support of young people and the development of their value-motivational resources were elaborated. A motivational training program focused on the development of humanistic values, prosocial orientation, empathy, and intrinsic motivation for volunteer activity was proposed. The role of public organizations and educational institutions in fostering the volunteer potential of young people was substantiated. The practical significance of the study lies in the possibility of using the obtained results by psychologists, social service professionals, educational institutions, and public organizations for the development of programs aimed at engaging young people in volunteer activities and enhancing their socio-psychological readiness for volunteering.

Key words: volunteering activity, youth, socio-psychological readiness, motivation, value orientations, volunteering.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	6
РОЗДІЛ 1. ПРОГРАМА ТА МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ СОЦІАЛЬНО-ПСИХО- ЛОГІЧНОЇ ГОТОВНОСТІ МОЛОДІ ДО ВОЛОНТЕРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	14
1.1. Методологічне обґрунтування та програма емпіричного дослідження	14
1.2. Характеристика методів емпіричного дослідження.....	17
Висновки до розділу 1.....	19
РОЗДІЛ 2. ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ ГО- ТОВНОСТІ МОЛОДІ ДО ВОЛОНТЕРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	21
2.1. Аналіз результатів дослідження рівнів готовності досліджуваної групи до волонтерської діяльності.....	21
2.2. Аналіз взаємозв'язків ціннісно-мотиваційних проявів з рівнем го- товності до волонтерської діяльності молоді.....	32
2.3. Практичні рекомендації щодо психологічної підтримки та розвитку цін- нісно-мотиваційних ресурсів особистості у волонтерській діяльності через громадські організації.....	35
Висновки до розділу 2.....	44
ВИСНОВКИ.....	46
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	49
ДОДАТКИ.....	52

ВСТУП

Актуальність теми. У сучасних умовах розвитку українського суспільства проблема волонтерської діяльності набуває особливої актуальності, що пов'язано із соціальними трансформаціями, воєнними подіями та зростанням ролі громадянської активності населення. Волонтерство стало важливим механізмом підтримки суспільства, який забезпечує допомогу різним соціальним групам, зокрема військовим, внутрішньо переміщеним особам, людям, що опинилися у складних життєвих обставинах. Особливого значення набуває участь молоді, як найбільш активної та мобільної соціальної групи.

Разом із тим, ефективна участь у волонтерській діяльності потребує певного рівня соціально-психологічної готовності. Йдеться не лише про бажання допомагати, а й про сформованість мотивації, ціннісних орієнтацій, емпатії, відповідальності, стресостійкості та навичок соціальної взаємодії. У сучасних умовах, коли молодь перебуває під впливом високого рівня тривожності, невизначеності та інформаційного навантаження, питання її готовності до волонтерської діяльності стає особливо важливим з психологічної точки зору.

Крім того, молодий вік є періодом активного формування особистості, системи цінностей та життєвих орієнтирів. Саме в цей час закладається ставлення до суспільства, формується громадянська позиція та готовність до соціально значущої діяльності. Волонтерство може виступати важливим чинником особистісного розвитку, сприяти формуванню емпатії, соціальної відповідальності, комунікативних навичок і лідерських якостей. Однак рівень залучення молоді до волонтерської діяльності значною мірою залежить від її внутрішньої мотивації та психологічної готовності.

Таким чином, актуальність обраної теми зумовлена зростанням ролі волонтерської діяльності в сучасному суспільстві, необхідністю підвищення

рівня залучення молоді до соціально корисної діяльності, а також потребою у глибшому дослідженні психологічних чинників, що визначають готовність молоді до волонтерства. Вивчення цієї проблеми має як теоретичне значення для розвитку соціальної та вікової психології, так і практичне значення для розробки ефективних програм залучення молоді до волонтерської діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Поняття «волонтерська діяльність» походить від латинського слова *voluntarius*, що означає «добровільний», «той, хто діє за власним бажанням». У науковій літературі волонтерство розглядається як форма добровільної безкорисливої діяльності, спрямованої на надання допомоги окремим людям, соціальним групам або суспільству загалом. Відповідно до ст. 1 Закону України «Про волонтерську діяльність», волонтерська діяльність визначається як «добровільна, соціально спрямована, неприбуткова діяльність, що здійснюється волонтерами шляхом надання волонтерської допомоги, є формою благодійної діяльності та ґрунтується на принципах законності, гуманності, рівності, добровільності, безоплатності, неприбутковості» [20].

Найбільш широке визначення феномена волонтерства міститься у документах Організації Об'єднаних Націй: «вклад особи у розвиток благополуччя своїх сусідів і суспільства в цілому, що зроблений поза рамками власної кар'єрної діяльності на засадах безкорисливості, безоплатності» [30, с. 2].

Науковці американського університету імені Д. Хопкінса у своїх працях розглядають волонтерство як форму добровільної та безоплатної суспільно корисної активності, що реалізується з ініціативи самої людини та спрямована на підтримку інших, розвиток громади й зміцнення соціальної взаємодії в суспільстві, а також «як комплекс заходів, реалізований у вільний від роботи час без будь-якої грошової компенсації ...» [31, с. 224].

Європейські науковці трактують волонтерство як сукупність добровільних дій, які люди здійснюють на користь інших без матеріальної

винагороди, керуючись власним бажанням допомагати та сприяти суспільному добробуту. У такому підході особливий акцент робиться на добровільності, безкорисливості та взаємній підтримці між членами суспільства [30, с. 7].

І. Чайка зазначає, що «суб'єкт може використовувати свої професійні знання, потенціал, але така діяльність не має сприяти досягненню його професійних, кар'єрних цілей і є безоплатною без будь-яких застережень,... умовою здійснення волонтерської діяльності для суб'єкта є наявність основної оплачуваної роботи чи інших джерел доходу» [28, с. 74]. Н. Говоруха вказує, що «участь у волонтерській діяльності передбачає наявність у волонтера таких цінностей і пріоритетів, як доброта, милосердя, турбота, бажання поділитися своїми навичками і вміннями безкорисливо, прагнення віддавати (час, сили, таланти) з ціллю допомогти іншим та поліпшити ситуацію» [7, с. 25].

Отже, аналіз наукових підходів дає підстави стверджувати, що волонтерська діяльність є добровільною, безоплатною та суспільно корисною формою активності, яка ґрунтується на гуманістичних цінностях, соціальній відповідальності та прагненні допомагати іншим.

У психологічному аспекті волонтерська діяльність розглядається як особлива форма просоціальної поведінки, в основі якої лежать цінності, мотиви та особистісні смисли людини. Готовність до добровільної допомоги іншим формується не лише під впливом зовнішніх обставин, а й завдяки внутрішнім психологічним механізмам, які визначають спрямованість особистості та характер її соціальної активності.

У науковій літературі молодь визначають як соціально-демографічну групу, яку об'єднують вікові межі, специфічні психологічні особливості, спільність інтересів, цінностей і соціального становища. Відповідно до Закону України «Про основні засади молодіжної політики» [9; 22; 27], до молоді належать особи віком від 14 до 35 років. Водночас психологи зазнача-

ють, що молодий вік є не лише біологічним або соціальним етапом розвитку, а й періодом інтенсивного формування особистості.

Однією з головних психологічних особливостей молоді є процес становлення самосвідомості та пошуку власної ідентичності. Молоді люди прагнуть зрозуміти свої можливості, визначити життєві цілі, сформувати власні переконання та систему цінностей. У цей період значно посилюється потреба у самоствердженні, соціальному визнанні та відчутті власної значущості. Саме тому молодь часто активно долучається до суспільної діяльності, громадських ініціатив і волонтерських проєктів, які дають можливість реалізувати себе та відчувати власну корисність.

Особливо гостро це проявляється в умовах війни, яка суттєво впливає на психоемоційний стан молоді та процес її соціальної адаптації. Як зазначає Л.В. Брага: в умовах війни в Україні проблема психічного здоров'я молоді стала особливо актуальною. Воєнні події та соціальна ізоляція значно підвищують рівень стресу, сприяють виникненню тривожності, депресивних станів і посттравматичних розладів, що негативно позначається на емоційному стані та процесі соціальної адаптації молодих людей [2, с. 26].

Проблему емоційного виснаження молоді в сучасних умовах також досліджують інші науковці. Зокрема, О.М. Будняк вказує: воєнні події, постійне відчуття небезпеки, соціальна нестабільність, вимушене переселення людей, ракетні та артилерійські обстріли, а також надмірний потік тривожної інформації спричиняють накопичення негативних емоцій і переживань [3, с. 28]. У таких умовах особливого значення набуває залучення молоді до суспільно корисної діяльності, зокрема волонтерства.

Саме тому дослідження волонтерства неможливе без аналізу ціннісно-мотиваційної сфери особистості.

У сучасній психології цінності розглядаються як відносно стійкі переконання людини щодо значущості певних життєвих цілей і способів їх досягнення. Вони визначають життєві пріоритети особистості, впливають на ви-

бір поведінки та виступають важливими регуляторами діяльності. Саме ціннісні орієнтації значною мірою визначають готовність людини до безкорисливої допомоги, співпраці та участі у волонтерських ініціативах.

Поряд із цінностями важливу роль у волонтерській активності відіграє мотиваційна сфера особистості. Мотивація визначає спрямованість поведінки людини, рівень її активності та готовність долати труднощі на шляху до поставленої мети. Для волонтерської діяльності особливого значення набувають внутрішні мотиви, пов'язані з прагненням допомагати іншим людям, реалізовувати власні моральні переконання, відчувати власну значущість та приносити користь суспільству.

Щодо самого терміну «мотивація», можна навести наступні підходи вітчизняних науковців. З.Р. Кісіль, Д.В. Швець зазначають: «мотивація - це процес свідомого вибору людиною того або іншого типу поведінки, обумовленої комплексним впливом зовнішніх (стимули) і внутрішніх (мотиви) чинників» [10, с. 11]. У широкому значенні мотивацію розглядають як сукупність внутрішніх і зовнішніх чинників, які спонукають людину до певної діяльності та визначають її поведінку [12, с. 227]. Т. Лях, виокремлює три основні групи мотиваційних чинників: до першої належать потреби та інстинкти, до другої – мотиви, а третю становлять емоції, суб'єктивні переживання та установки, які проявляються у поведінці людини [15, с. 38].

Незважаючи на важливість і активний розвиток волонтерської діяльності, сьогодні все ще немає єдиного чіткого підходу до розуміння мотивування людей до волонтерства. Н.О. Мазур та Я.О. Целюх пропонують використовувати поняття «мотивування волонтерства», під яким розуміють процес заохочення фізичних і юридичних осіб до добровільної, безкорисливої та соціально спрямованої допомоги людям, які її потребують. Дослідники зазначають, що формування мотивації до волонтерської діяльності пов'язане з потребами, цілями, інтересами та внутрішніми мотивами особистості, які людина прагне реалізувати або задовольнити через участь у воло-

нтерстві. При цьому важливу роль відіграють різні стимули, що спонукають людину до активної суспільно корисної діяльності [16, с. 104].

Таким чином, науковці наголошують, що мотивація до волонтерства формується під впливом потреб, інтересів, особистих цінностей і внутрішніх переконань людини. Саме тому ефективне залучення молоді до волонтерської діяльності потребує створення відповідних стимулів, підтримки соціальної активності та формування позитивного ставлення до волонтерства в суспільстві.

Дослідники зазначають, що людей до волонтерства найчастіше спонукають патріотичні почуття, прагнення допомагати іншим, бажання бути корисними суспільству, а також можливість отримати новий життєвий досвід. Для молоді особливе значення має можливість особистісного розвитку та набуття практичних навичок. Саме тому волонтерські організації активно проводять освітні заходи, тренінги, семінари, тематичні зустрічі та різноманітні навчальні програми, які допомагають молоді розвивати свої здібності та соціальні компетентності.

Важливе місце у розвитку волонтерської діяльності займають і міжнародні програми обміну. Молодь отримує можливість брати участь у волонтерських проєктах за кордоном, знайомитися з досвідом інших країн, співпрацювати з іноземними організаціями та долучатися до міжкультурної взаємодії. Участь у таких програмах сприяє розвитку самостійності, відповідальності, комунікативних умінь і соціальної активності молодих людей [13].

Також, важливу роль у формуванні мотивації до волонтерської діяльності відіграє і соціальне середовище. На залучення молоді до волонтерства впливають сім'я, друзі, навчальні заклади, громадські організації та соціальні мережі. Підтримка оточення, позитивний приклад інших людей і популяризація волонтерської діяльності сприяють формуванню позитивного ставлення молоді до волонтерства та підвищують її соціальну активність.

Отже, мотивація молоді до волонтерської діяльності формується під впливом внутрішніх і зовнішніх чинників, серед яких важливе місце за-

ймають особисті цінності, потреба у самореалізації, соціальна активність, підтримка оточення та прагнення допомагати іншим. Основними мотивами участі у волонтерстві є гуманістичні цінності, патріотизм, бажання отримати новий досвід і розвинути практичні навички.

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати та емпірично дослідити особливості соціально-психологічної готовності молоді до волонтерської діяльності.

Відповідно до поставленої мети визначено такі **завдання дослідження**:

1. Провести теоретичний аналіз психологічного феномену ціннісно-мотиваційно сфери особистості та особливостей волонтерської діяльності молоді.
2. Визначити мотиваційні та ціннісні чинники залучення молоді до волонтерської діяльності.
3. Розробити діагностичний комплекс методик з дослідження впливу ціннісних орієнтацій на готовність молоді до волонтерської діяльності.
4. Здійснити аналіз результатів емпіричного дослідження психологічних компонентів взаємозв'язку цінностей з рівнем готовності до волонтерської діяльності.
5. Розробити методичні рекомендації щодо розвитку ціннісно-мотиваційних ресурсів особистості у волонтерській діяльності через громадські організації.

Об'єкт дослідження – ціннісно-мотиваційна сфера молоді.

Предмет дослідження – соціально-психологічна готовність молоді до волонтерської діяльності.

Методи дослідження зумовлені метою та завданнями роботи і базуються на комплексному підході до вивчення соціально-психологічної готовності молоді до волонтерської діяльності, що передбачають поєднання теоретичних і емпіричних методів.

Для досягнення поставленої мети було використано теоретичні методи дослідження, зокрема аналіз, синтез, узагальнення та систематизацію наукових джерел. Застосування цих методів дозволило розкрити сутність волонтерської діяльності, проаналізувати підходи до розуміння мотивації та соціально-психологічної готовності, а також визначити основні наукові підходи до вивчення молоді як соціальної групи. Крім того, теоретичний аналіз сприяв виявленню основних проблем і суперечностей у дослідженні означеної теми.

Серед емпіричних методів дослідження було використано анкетування, що дало можливість з'ясувати рівень залученості молоді до волонтерської діяльності, її мотиваційні установки, ставлення до волонтерства та готовність до участі у ньому, методика «Ціннісні орієнтації» Мілтона Рокича, психодіагностичний тест, спрямований на дослідження ціннісно-мотиваційної сфери особистості (термінальних та інструментальних цінностей), застосовано метод опитування, який дозволив отримати узагальнену інформацію про ціннісні орієнтації молоді, її соціальну активність і рівень усвідомлення значущості волонтерської діяльності.

Для більш глибокого вивчення психологічних особливостей молоді використовувалися психодіагностичні методики, спрямовані на визначення рівня мотивації, емпатії, соціальної відповідальності та готовності до взаємодії з іншими людьми. Це дало змогу оцінити структуру соціально-психологічної готовності та виявити її основні компоненти. Обробка результатів дослідження здійснювалася за допомогою кількісного та якісного аналізу. Кількісний аналіз дозволив узагальнити отримані дані, виявити певні тенденції та закономірності, тоді як якісний аналіз сприяв глибшому розумінню отриманих результатів, інтерпретації мотиваційних і ціннісних характеристик молоді.

Елементи наукової новизни. У роботі уточнено сутність поняття соціально-психологічної готовності молоді до волонтерської діяльності через поєднання мотиваційного, емоційного, когнітивного та поведінкового

компонентів; дістали подальшого розвитку положення щодо ролі освітніх установ і громадських організацій у формуванні волонтерських цінностей молоді; запропоновано практичні рекомендації щодо підвищення рівня залучення молоді до волонтерської діяльності з урахуванням її мотиваційних і психологічних особливостей.

Теоретичне значення дослідження полягає у поглибленні наукових уявлень про соціально-психологічну готовність молоді до волонтерської діяльності, уточненні її структури та основних соціально-психологічних чинників формування.

Практичне значення дослідження полягає у можливості використання отриманих результатів для розробки програм залучення молоді до волонтерської діяльності, а також у діяльності освітніх установ і громадських організацій.

Структура роботи зумовлена метою та завданнями дослідження і складається зі вступу, двох розділів, п'яти підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатку, кількість рисунків – 11, загальний обсяг – 52 сторінки.

РОЗДІЛ 1.

ПРОГРАМА ТА МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ ГОТОВНОСТІ МОЛОДІ ДО ВОЛОНТЕРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

1.1. Методологічне обґрунтування та програма емпіричного дослідження

Волонтерство сьогодні виступає не лише формою безкорисливої допомоги, а й важливим засобом формування соціальної відповідальності, моральних цінностей, громадянської свідомості та активної життєвої позиції молодого покоління. Саме тому важливим стало вивчення того, наскільки молодь готова до участі у волонтерській діяльності, які мотиви спонукають її до цього, а також які чинники можуть перешкоджати залученню до волонтерського руху.

У межах дослідження соціально-психологічної готовності молоді до волонтерської діяльності було проведено емпіричне дослідження у формі онлайн-анкетування.

Анкета містила запитання закритого та напівзакритого типу, що дозволило отримати як кількісні, так і якісні дані. Запитання були спрямовані на виявлення основних компонентів соціально-психологічної готовності молоді до волонтерської діяльності: когнітивного (обізнаність щодо волонтерства та можливостей участі), мотиваційного (цінності, мотиви та стимули до волонтерської діяльності), емоційно-ціннісного (ставлення до безоплатної допомоги іншим) та поведінкового (наявність практичного досвіду волонтерства).

Необхідність проведення такого дослідження зумовлена зростанням ролі волонтерської діяльності у сучасному суспільстві, особливо в умовах соціальних змін та підвищення потреби у громадській активності молоді.

Основною метою емпіричного дослідження стало визначення рівня соціально-психологічної готовності молоді до волонтерської діяльності,

виявлення особливостей ставлення молодих людей до волонтерства, аналіз провідних мотиваційних чинників та встановлення причин, які стримують молодь від участі у волонтерських ініціативах.

Для досягнення поставленої мети **було визначено низку дослідницьких завдань**, серед яких: дослідити наявність досвіду волонтерської діяльності серед молоді, проаналізувати рівень обізнаності щодо можливостей участі у волонтерстві, визначити основні мотиви та бар'єри волонтерської активності, а також з'ясувати вплив соціального середовища та освітніх установ на формування позитивного ставлення до волонтерської діяльності.

Для збору емпіричних даних було використано метод онлайн-анкетування за допомогою сервісу Google Forms. Обраний формат дослідження виявився найбільш зручним та ефективним, оскільки дозволив швидко охопити необхідну кількість респондентів, забезпечити добровільність участі та анонімність відповідей. Крім того, онлайн-анкетування дало можливість залучити молодь різного віку, соціального статусу та виду діяльності, що сприяло отриманню більш об'єктивних і різносторонніх результатів дослідження. Важливо також зазначити, що дистанційна форма проведення опитування сприяла більш відкритим та щирим відповідям респондентів, оскільки учасники мали можливість проходити анкетування у комфортних для себе умовах.

У дослідженні взяли участь 30 респондентів молодого віку. Серед опитаних переважали жінки – 66,7%, чоловіки становили 33,3% вибірки.

Аналіз вікових характеристик респондентів показав, що найбільшу частину вибірки склала молодь віком 15–18 років – 56,7%. Респонденти віком 19–24 роки становили 16,7%, а учасники віком 25–30 років та 31+ – по 13,3% відповідно. Отримані дані свідчать про те, що у дослідженні переважала учнівська та студентська молодь, яка перебуває на етапі активного формування світогляду, системи цінностей та громадянської позиції. Саме у цьому віці особливо важливим є розвиток соціальної активності, прагнення до самореалізації та бажання бути корисними суспільству.

Щодо виду діяльності респондентів, більшість опитаних навчаються – 63,3%. Також у дослідженні брали участь особи, які працюють у різних сферах діяльності, зокрема в освітній сфері, сфері обслуговування та інших професійних галузях, а також респонденти, які тимчасово не працюють. Такий склад вибірки дозволив отримати більш різностороннє уявлення про особливості ставлення молоді до волонтерства, оскільки умови навчання, професійна діяльність та рівень зайнятості можуть безпосередньо впливати на мотивацію та можливість участі у волонтерській діяльності.

Для проведення дослідження було розроблено авторську анкету, яка включала питання закритого та напівзакритого типу (див. додаток 1). Структура анкети була спрямована на комплексне вивчення соціально-психологічної готовності молоді до волонтерської діяльності.

Програма дослідження складалася з таких основних тематичних блоків:

1. визначення наявності або відсутності досвіду волонтерської діяльності;
2. дослідження ставлення молоді до безкоштовної допомоги іншим;
3. аналіз рівня обізнаності щодо можливостей участі у волонтерстві;
4. виявлення основних мотивів та ціннісних орієнтацій у волонтерській діяльності;
5. визначення факторів, що стримують молодь від участі у волонтерстві;
6. дослідження найбільш прийнятних форм волонтерської діяльності;
7. аналіз впливу соціального середовища, освітніх установ та громадських організацій на формування цінності волонтерства.

Для обробки та інтерпретації результатів дослідження використовувалися методи кількісного та якісного аналізу даних. Зокрема, було застосовано методи аналізу, порівняння, систематизації та узагальнення отриманих результатів. Отримані дані були представлені у відсотковому співвідношенні, що дозволило більш наочно проаналізувати особливості соціально-психологічної готовності молоді до волонтерської діяльності залежно від статі та соціальної активності респондентів.

Таким чином, організація емпіричного дослідження та використані методи дали можливість комплексно дослідити рівень соціально-психологічної готовності молоді до волонтерської діяльності, визначити основні мотиваційні чинники участі у волонтерстві та виявити ключові бар'єри, які перешкоджають активному залученню молодих людей до волонтерського руху.

1.2. Характеристика методів емпіричного дослідження

Емпіричне дослідження соціально-психологічної готовності молоді до волонтерської діяльності ґрунтувалося на комплексному підході до вивчення особистості та було спрямоване на аналіз її мотиваційної та ціннісної сфери. Відповідно до сучасних психологічних підходів, готовність до волонтерської діяльності розглядається як інтегральне особистісне утворення, яке включає систему мотивів, цінностей, установок, переконань, соціальних потреб та поведінкових намірів особистості.

Для реалізації поставленої мети було використано комплекс взаємодоповнюючих емпіричних методів.

Основним методом збору первинної інформації стало анкетування. Анкетування дозволяє досліджувати психологічні особливості особистості через аналіз її суджень, оцінок, ставлень та намірів. У дослідженні використовувалася авторська анкета, спрямована на виявлення особливостей ставлення молоді до волонтерської діяльності, рівня поінформованості про волонтерський рух, наявності досвіду волонтерства, готовності до безоплатної допомоги іншим людям, а також мотивів і бар'єрів участі у волонтерській діяльності. За допомогою анкети було досліджено когнітивний компонент готовності (знання про волонтерство та його суспільне значення), мотиваційний компонент (спонукання до участі у волонтерстві), емоційно-ціннісний компонент (ставлення до допомоги іншим людям) та поведінковий компонент (готовність до практичної діяльності).

Для теоретичного аналізу ціннісної сфери особистості було використано методику «Ціннісні орієнтації» М. Рокича [23], яка є одним із найбільш поширених інструментів вивчення ціннісної сфери особистості. Методика дає можливість визначити індивідуальну систему цінностей та встановити ієрархію життєвих пріоритетів респондентів. Вона ґрунтується на ранжуванні двох груп цінностей: термінальних та інструментальних.

Термінальні цінності відображають життєві цілі особистості, тобто ті результати, до яких людина прагне у своєму житті. До них належать, зокрема, щастя інших людей, активне діяльне життя, розвиток, життєва мудрість, свобода, суспільне визнання та інші. Інструментальні цінності характеризують особистісні якості та способи поведінки, які людина вважає найбільш важливими для досягнення життєвих цілей, наприклад відповідальність, чесність, чуйність, вихованість, самоконтроль, доброзичливість та працелюбність.

Застосування методики М. Рокича [23] дозволило дослідити ступінь вираженості просоціальних та гуманістичних цінностей у молоді, а також встановити їхній зв'язок із готовністю до волонтерської діяльності. Оскільки волонтерство передбачає добровільне надання допомоги іншим людям без матеріальної винагороди, особливого значення набувають такі цінності, як альтруїзм, соціальна відповідальність, доброзичливість, емпатія та прагнення до суспільно корисної діяльності.

Крім того, у дослідженні використовувався метод психологічного опитування, який дозволив отримати відомості про суб'єктивне сприйняття волонтерської діяльності респондентами, їхні внутрішні переживання, мотиви та установки. Даний метод широко застосовується у соціальній психології для вивчення особливостей соціальної поведінки особистості та її взаємодії із суспільством.

Для узагальнення та інтерпретації отриманих результатів було застосовано метод якісного аналізу, який передбачав психологічне осмислення отриманих даних та виявлення закономірностей між ціннісними орієнта-

ціями молоді та рівнем їхньої готовності до волонтерської діяльності. Якісний аналіз дозволив визначити провідні мотиви участі у волонтерстві, особливості ставлення до суспільно корисної діяльності та значення волонтерства у системі особистісних цінностей респондентів.

Також було використано методи математико-статистичної обробки даних. На цьому етапі здійснювався підрахунок абсолютних показників, визначення відсоткового співвідношення відповідей, групування отриманих результатів та їх подальша систематизація. Використання статистичних методів дозволило об'єктивно оцінити отримані емпіричні дані та виявити найбільш поширені тенденції у досліджуваній вибірці.

Таким чином, застосування комплексу методів, зокрема анкетування, психологічного опитування, методики «Ціннісні орієнтації» М. Рокича [23], якісного аналізу та методів математичної статистики, забезпечило всебічне вивчення мотиваційної та ціннісної сфери молоді та дозволило виявити психологічні чинники, які визначають соціально-психологічну готовність особистості до волонтерської діяльності.

Висновки до 1 розділу.

У першому розділі було обґрунтовано методологічні засади та програму емпіричного дослідження соціально-психологічної готовності молоді до волонтерської діяльності, а також охарактеризовано методи, використані для досягнення поставленої мети.

Встановлено, що соціально-психологічна готовність до волонтерської діяльності є складним багатокомпонентним утворенням, яке охоплює когнітивний, мотиваційний, емоційно-ціннісний та поведінковий компоненти. Її формування значною мірою залежить від особливостей мотиваційної та ціннісної сфери особистості, рівня розвитку просоціальних установок, гуманістичних переконань та готовності до суспільно корисної діяльності.

Для проведення дослідження було використано комплекс емпіричних методів, які взаємно доповнювали один одного та забезпечили всебічне вивчення досліджуваної проблеми. Основним методом збору емпіричних даних стало онлайн-анкетування, що дозволило дослідити ставлення молоді до волонтерства, визначити рівень її обізнаності щодо волонтерської діяльності, виявити наявність практичного досвіду волонтерства, проаналізувати мотиваційні чинники участі у волонтерському русі та встановити основні бар'єри, які перешкоджають залученню молодих людей до волонтерської діяльності.

У дослідженні взяли участь 30 респондентів, серед яких переважали особи віком від 15 до 18 років та студенти й учні закладів освіти. Такий склад вибірки є доцільним, оскільки саме молодіжний вік характеризується активним формуванням світогляду, системи цінностей, соціальної відповідальності та громадянської позиції.

Особлива увага у дослідженні була приділена вивченню мотиваційної та ціннісної сфери особистості як психологічної основи готовності до волонтерської діяльності. Для теоретичного аналізу ціннісних орієнтацій було використано положення методики «Ціннісні орієнтації» М. Рокича [23], які дозволили розглядати волонтерську діяльність крізь призму гуманістичних, просоціальних та альтруїстичних цінностей. Аналіз теоретичних положень методики засвідчив, що готовність до волонтерства тісно пов'язана з такими цінностями, як відповідальність, чесність, здатність до співпереживання, терпимість, прагнення допомагати іншим людям, суспільна активність та орієнтація на благо інших.

Застосування методів якісного та кількісного аналізу забезпечило можливість систематизації отриманих результатів, їх психологічної інтерпретації та подальшого виявлення закономірностей між особливостями ціннісно-мотиваційної сфери молоді та рівнем її соціально-психологічної готовності до волонтерської діяльності.

Отже, розроблена програма дослідження та використаний комплекс методів є достатніми для досягнення мети роботи і створюють належне підґрунтя для подальшого аналізу результатів емпіричного дослідження соціально-психологічної готовності молоді до волонтерської діяльності.

РОЗДІЛ 2.

ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ ГО- ТОВНОСТІ МОЛОДІ ДО ВОЛОНТЕРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

2.1. Аналіз результатів дослідження рівнів готовності досліджу- ваної групи до волонтерської діяльності

Аналіз вікового складу респондентів показав, що найбільшу частину опитаних становила молодь віком 15-18 років - 56,7% від загальної кількості учасників дослідження. Респонденти віком 19-24 роки становили 16,7%, тоді як по 13,3% припало на категорії 25-30 років та 31+ років (див. Рис. 1).

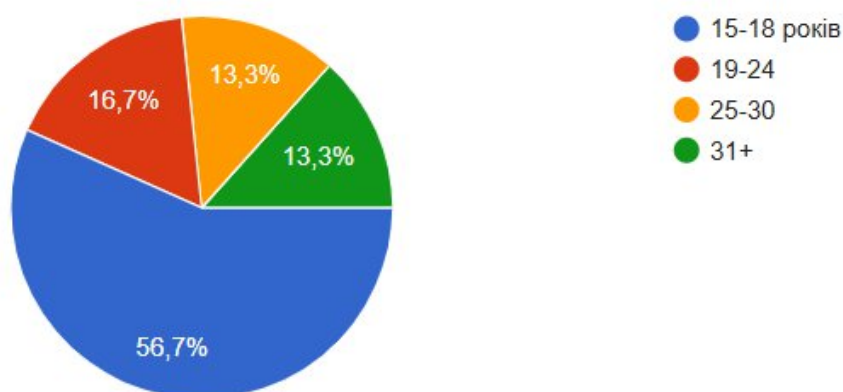

Рис. 1. Вік респондентів

Таким чином, у дослідженні переважала учнівська та студентська молодь, що є особливо важливим для аналізу соціально-психологічної готовності до волонтерської діяльності, оскільки саме цей віковий період характеризується активним формуванням соціальних цінностей, громадянської позиції та прагненням до соціальної самореалізації.

Варто зазначити, що молодші респонденти частіше демонстрували зацікавленість у волонтерській діяльності, однак водночас виявляли нижчий рівень поінформованості щодо того, як саме долучитися до волонтерських ініціатив. Натомість учасники старших вікових категорій частіше мали

практичний досвід волонтерства та більш усвідомлене ставлення до безкоштовної допомоги іншим. Це свідчить про те, що з віком у молоді формується більш чітке розуміння соціальної значущості волонтерської діяльності та власної ролі у суспільстві.

Перш за все респондентам було поставлено питання щодо наявності досвіду волонтерської діяльності. Серед дівчат 45% зазначили, що не мають досвіду волонтерства, але хотіли б спробувати себе у цій діяльності в майбутньому. Ще 30% опитаних дівчат уже мають досвід волонтерської діяльності, тоді як 25% вказали, що не бажають долучатися до волонтерства. Серед хлопців результати дещо відрізняються: 40% респондентів зазначили, що не хочуть пробувати себе у волонтерстві, 30% уже мають відповідний досвід, а ще 30% висловили бажання долучитися до волонтерської діяльності у майбутньому (див. Рис. 2):

Рис. 2. Досвід та зацікавленість у волонтерській діяльності серед молоді

Тобто, серед молоді переважає або позитивне, або нейтральне ставлення до волонтерства, хоча частина опитаних усе ж не виявляє зацікавленості у такій діяльності.

Аналіз відповідей респондентів, які мають досвід волонтерства, показав, що серед дівчат 50% займаються волонтерською діяльністю більше року, 33% - менше трьох місяців, а 17% - від трьох до дванадцяти місяців. Серед хлопців 75% займаються волонтерством менше трьох місяців, тоді як 25% мають досвід тривалістю від трьох до дванадцяти місяців. Таким чином, можна зробити висновок, що дівчата частіше мають більш тривалий досвід участі у волонтерській діяльності, тоді як хлопці переважно лише починають залучатися до неї (див. Рис. 3).

Рис. 3. Тривалість досвіду волонтерської діяльності серед респондентів, які мають такий досвід

Важливим аспектом дослідження було вивчення ставлення молоді до безкоштовної допомоги іншим людям. Серед дівчат 60% зазначили, що їхнє ставлення залежить від конкретної ситуації, а 40% вважають безкоштовну допомогу важливою. Серед хлопців 80% також відповіли, що їхнє ставлення залежить від ситуації, 10% вважають таку допомогу важливою, а ще 10% не бачать у ній сенсу (див. Рис. 4).

Рис. 4. Ставлення молоді до безкоштовної допомоги іншим людям

Наступне питання стосувалося рівня обізнаності молоді щодо того, як розпочати волонтерську діяльність, і отримані результати дозволяють глибше зрозуміти як загальні тенденції, так і гендерні відмінності у цьому питанні. Зокрема, серед дівчат половина опитаних, тобто 50 %, зазначили, що мають лише приблизне уявлення про те, як долучитися до волонтерства, що свідчить про наявність базового інтересу та орієнтації в темі, однак водночас вказує на недостатній рівень практичної поінформованості. Ще 30% респонденток повідомили, що взагалі не знають, з чого почати волонтерську діяльність, що може бути пов'язано як із браком доступної інформації, так і з відсутністю відповідного досвіду або прикладів у найближчому соціальному оточенні. Лише 20% дівчат продемонстрували високий рівень обізнаності, підтверджуючи, що чітко розуміють механізми залучення до волонтерської діяльності, що, ймовірно, пов'язано з їхнім попереднім досвідом або активною соціальною позицією.

Водночас серед хлопців спостерігається дещо інша картина: половина опитаних, а саме 50%, зазначили, що не знають, як долучитися до волонтерства, що свідчить про нижчий рівень обізнаності порівняно з дівчатами та може вказувати на меншу залученість до соціально орієнтованих ініціатив. Ще 30% хлопців мають лише загальне уявлення про процес початку волонтерської діяльності, що, як і у випадку з дівчатами, демонструє певний інтерес, але недостатню практичну підготовленість. Лише 20% респондентів

чоловічої статі виявили повну обізнаність у цьому питанні, що відповідає аналогічному показнику серед дівчат (див. Рис. 5).

Рис. 5. Рівень обізнаності молоді щодо початку волонтерської діяльності

Це свідчить про недостатній рівень поінформованості молоді щодо можливостей участі у волонтерських проєктах та необхідність активнішого інформування молодих людей про діяльність громадських організацій та волонтерських центрів.

Під час дослідження респондентам також було запропоновано визначити основну причину, через яку люди займаються волонтерською діяльністю, і результати відповідей дають змогу глибше осмислити мотиваційну основу залучення молоді до соціально корисної активності. Переважна більшість опитаних пов'язує волонтерство насамперед із щирим бажанням допомагати іншим, що свідчить про домінування альтруїстичних цінностей у світогляді молодого покоління. Зокрема, таку відповідь обрали 85% дівчат і 90% хлопців, що демонструє високий рівень усвідомлення соціальної значущості волонтерської діяльності незалежно від статі, а також вказує на сформованість гуманістичних орієнтацій, орієнтованих на підтримку, співпереживання та взаємодопомогу.

Водночас окремі респонденти звертали увагу й на інші можливі мотиви участі у волонтерстві, серед яких згадувалися отримання практичного досвіду, розвиток навичок, розширення кола спілкування, а також певні

особисті вигоди, які можуть супроводжувати таку діяльність, зокрема підвищення конкурентоспроможності на ринку праці чи формування позитивного іміджу. Деякі учасники також підкреслювали можливість поєднання альтруїстичних і прагматичних мотивів, коли допомога іншим водночас сприяє особистісному зростанню та самореалізації. Проте варто зазначити, що ці варіанти відповідей зустрічалися значно рідше, що підкреслює їх другорядний характер у загальній структурі мотивації молоді (див. Рис. 6).

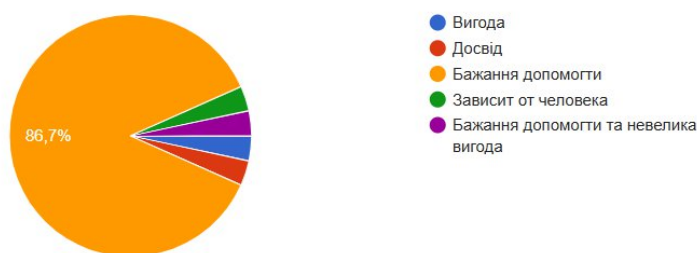

Рис. 6. Мотиви участі у волонтерстві

Окрему увагу було приділено аналізу мотивації до волонтерської діяльності. Найбільш поширеним мотивом як серед дівчат, так і серед хлопців стало бажання допомогти людям, які цього потребують. Цей варіант обрали 80% дівчат та 50% хлопців. Для 65% дівчат і 30% хлопців важливим мотивом є можливість отримати новий досвід та навички. Внутрішнє відчуття обов'язку перед суспільством зазначили 50% дівчат та 20% хлопців. Також частина респондентів обирала такі мотиви, як цікаві проєкти або події, наявність вільного часу, можливість покращення кар'єрних перспектив, визнання та підтримка з боку близьких людей (див. Рис. 7). Отримані результати свідчать про те, що мотивація молоді до волонтерства поєднує як альтруїстичні, так і особистісні мотиви.

Рис. 7. Розподіл мотиваційних виборів

Дослідження також дозволило визначити основні чинники, що стримують молодь від участі у волонтерській діяльності, і отримані результати дають змогу не лише окреслити перелік бар'єрів, а й зрозуміти їхню природу та вплив на рівень залученості. Найпоширенішою перешкодою виявилася нестача вільного часу, на що вказали 75% дівчат і 50% хлопців, що свідчить про значне навантаження молоді, пов'язане з навчанням, роботою або поєднанням кількох видів діяльності, унаслідок чого волонтерство часто сприймається як додаткове зобов'язання, на яке складно виділити ресурси. Водночас різниця у відповідях може вказувати на більш критичне сприйняття власного часу серед дівчат або на відмінності в пріоритетах і розподілі зайнятості.

Другою за поширеністю перешкодою стала відсутність інформації про можливості волонтерства, яку зазначили 40% дівчат і 20% хлопців, що вказує на недостатню ефективність комунікації між організаторами волонтерських ініціатив і потенційними учасниками, а також на обмежену доступність зрозумілих і структурованих каналів інформування. Така ситуація може призводити до того, що навіть за наявності бажання долучитися молодь

просто не знає, з чого почати і куди звернутися. Важливим стримувальним чинником також виявилися емоційне виснаження та страх відповідальності, які відзначили 35% дівчат і 30% хлопців, що свідчить про психологічні бар'єри, пов'язані з побоюванням не впоратися із завданнями, взяти на себе надмірну відповідальність або зіткнутися з емоційно складними ситуаціями. Подібні фактори особливо актуальні в умовах соціальної напруги, коли волонтерська діяльність може передбачати взаємодію з вразливими категоріями населення. Невпевненість у власних здібностях також стала значущою перепорою, яку однаковою мірою зазначили по 30% дівчат і хлопців, що вказує на потребу у формуванні впевненості, розвитку базових навичок і створенні безпечного середовища для перших кроків у волонтерстві. Це може включати наставництво, навчальні програми та поступове залучення до діяльності.

Крім того, частина респондентів звернула увагу на такі фактори, як відсутність чіткої організації волонтерських проєктів, що може знижувати довіру до подібних ініціатив і викликати сумніви щодо ефективності власного внеску, нестача підтримки з боку соціального оточення, яка впливає на мотивацію та впевненість, а також відсутність особистого інтересу до такої діяльності, що свідчить про неоднорідність ціннісних орієнтацій серед молоді (дис. Рис. 8). Таким чином, значна частина молоді має потенційне бажання брати участь у волонтерстві, однак стикається з психологічними та організаційними бар'єрами.

Рис. 8. Чинники, які стримують молодь від волонтерства

Аналіз відповідей щодо найбільш прийнятної форми волонтерської діяльності дозволяє більш детально окреслити поведінкові та мотиваційні особливості молоді, а також виявити певні відмінності у вподобаннях залежно від статі. Зокрема, серед дівчат найбільш популярною формою виявилася індивідуальна допомога окремим людям, яку обрали 45% респонденток, що може свідчити про орієнтацію на безпосередній міжособистісний контакт, емоційну включеність та бажання бачити конкретний результат своєї допомоги. Такий формат волонтерства часто передбачає глибший рівень емпатійної взаємодії, що може бути психологічно більш значущим і задовольняючим для частини опитаних.

Водночас 30% дівчат надають перевагу участі у командних волонтерських проєктах, що вказує на потребу в соціальній взаємодії, відчутті приналежності до групи та спільного досягнення мети. Ще 25% респонденток обрали онлайн-волонтерство, що можна пояснити зручністю, гнучкістю та можливістю поєднання такої діяльності з навчанням або роботою. Окрім того, по 20% дівчат зазначили короткострокові акції, довготривалу регулярну діяльність або ж визнали, що ще не визначилися з

форматом участі, що свідчить про певну варіативність запитів і відкритість до різних форматів залучення.

Серед хлопців спостерігається інша тенденція: найбільш поширеними варіантами стали участь у командних волонтерських проєктах і короткострокових заходах, які обрали по 50% респондентів. Це може вказувати на орієнтацію на динамічну, структуровану діяльність із чітко визначеними завданнями та обмеженими часовими рамками, що дозволяє швидко бачити результат і не потребує тривалого зобов'язання. Індивідуальну допомогу окремим людям обрали 30% хлопців, що значно менше порівняно з дівчатами, а довготривалу діяльність підтримали лише 20% респондентів, що може свідчити про меншу готовність до тривалого систематичного залучення.

Отже, отримані результати дозволяють зробити висновок про те, що молодь загалом надає перевагу більш гнучким, варіативним і психологічно комфортним формам волонтерської діяльності, які легко інтегруються в повсякденне життя та не потребують надмірних часових або емоційних витрат. Водночас простежується тенденція до вибору таких форматів, які забезпечують або безпосередній результат і емоційний відгук, або ж можливість швидкої та ефективної участі без довгострокових зобов'язань, що є важливим орієнтиром для організації волонтерських програм, спрямованих на залучення молоді.

Рис. 9. Прийнятна форма волонтерської діяльності для молоді

Відкриті відповіді респондентів дали змогу значно глибше зрозуміти мотиви їхнього вибору та виявити ті смислові акценти, які не завжди простежуються у закритих варіантах відповідей, оскільки саме в таких відповідях молодь більш вільно формулює власне ставлення до волонтерської діяльності та умов участі в ній. Зокрема, частина опитаних підкреслювала, що короткострокові проєкти є для них більш прийнятними через обмеженість часу та значне навантаження, пов'язане з навчанням або роботою, унаслідок чого саме такі формати дозволяють долучатися до волонтерства без необхідності довготривалих зобов'язань і порушення звичного ритму життя. Це свідчить про прагнення молоді інтегрувати волонтерську діяльність у власний розклад, а не підлаштовувати життя під неї.

Інші респонденти наголошували на важливості командної роботи, зазначаючи, що саме вона створює відчуття підтримки, спільності та залученості до єдиної мети, що є важливим не лише з організаційної, а й з емоційної точки зору, оскільки дозволяє розділити відповідальність, отримати допомогу у складних ситуаціях і відчути себе частиною спільноти. Такі

відповіді вказують на значущість соціального компонента волонтерської діяльності та потребу молоді у взаємодії й підтримці.

Водночас частина опитаних підкреслювала, що для них принципово важливо бачити конкретний результат власної допомоги та мати впевненість у тому, що їхні зусилля дійсно приносять користь тим, хто її потребує, що свідчить про орієнтацію на ефективність і прозорість волонтерської діяльності.

Окремі відповіді також засвідчили наявність внутрішніх психологічних бар'єрів, зокрема невпевненість у власній емоційній стійкості та готовності взаємодіяти з потенційно складними або травматичними ситуаціями, у зв'язку з чим такі респонденти віддають перевагу дистанційним або менш емоційно напруженим формам допомоги, що дозволяє зберігати особистий комфорт і уникати надмірного емоційного навантаження. Це ще раз підкреслює важливість урахування психологічних аспектів при організації волонтерської діяльності.

Отримані дані доцільно узагальнити та представити у вигляді відповідної схеми або діаграми (див. рис. 10), що дозволить наочно відобразити основні тенденції та взаємозв'язки між визначеними факторами.

Що вплинуло на ваш вибір форми волонтерської діяльності?

Аналіз відкритих відповідей респондентів

Основні думки та приклади відповідей

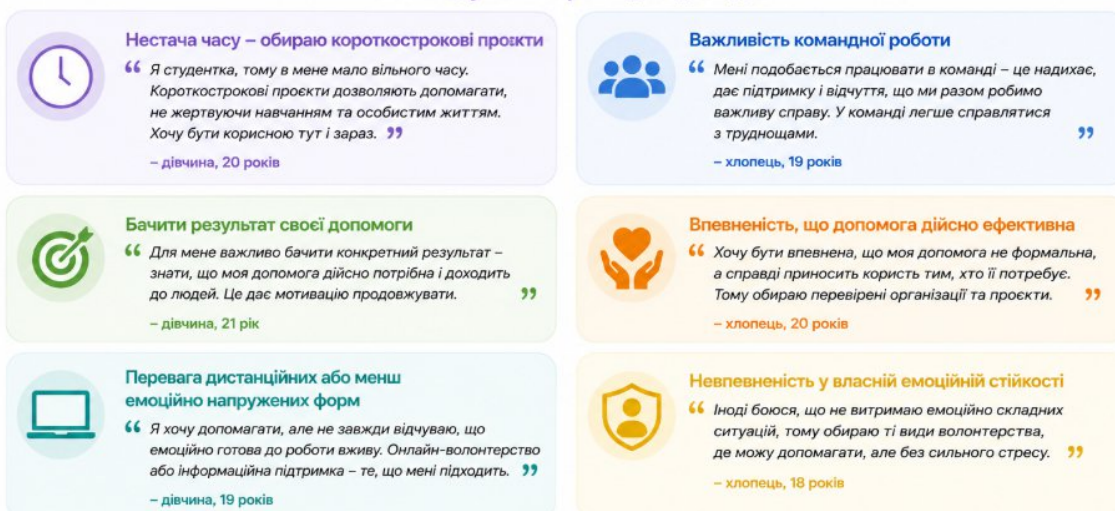

Рис. 10. Аналіз відкритих відповідей респондентів

Завершальне питання дослідження стосувалося впливу освітніх установ та громадських організацій на формування цінності волонтерської діяльності. Серед дівчат 35% зазначили, що такі установи зовсім не вплинули на формування їхнього ставлення до волонтерства, 30% вказали на незначний вплив, 20% - на значний вплив, а 15% зазначили, що освітні установи та громадські організації відіграли вирішальну роль. Серед хлопців 50% відповіли, що вплив був незначним, 40% - що впливу не було зовсім, і лише 10% зазначили значний вплив (див. Рис. 11). Отримані результати свідчать про недостатню ефективність популяризації волонтерських цінностей у діяльності освітніх та громадських інституцій.

Рис. 11. Вплив освітніх установ та громадських організацій

Отже, результати проведеного дослідження дають підстави стверджувати, що більшість молоді позитивно ставиться до волонтерської діяльності та визнає її суспільну значущість. Водночас рівень практичної готовності до участі у волонтерстві залишається неоднорідним, оскільки частина молодих людей стикається з низкою психологічних та організаційних труднощів. Основними перешкодами для участі у волонтерській діяльності є нестача часу, недостатня поінформованість та невпевненість у власних можли-

востях. Це свідчить про необхідність активнішого залучення молоді до волонтерських ініціатив, проведення інформаційної роботи та створення більш доступних і психологічно комфортних умов для участі у волонтерській діяльності.

2.2. Аналіз взаємозв'язків ціннісно-мотиваційних проявів з рівнем готовності до волонтерської діяльності молоді

Для встановлення психологічних закономірностей готовності молоді до волонтерської діяльності було здійснено аналіз отриманих результатів через призму теорії ціннісних орієнтацій М. Рокича [23]. Відповідно до даної концепції система цінностей особистості визначає спрямованість її поведінки, впливає на вибір життєвих цілей та способів їх досягнення. Саме тому рівень готовності до волонтерської діяльності доцільно розглядати як прояв певної ціннісно-мотиваційної спрямованості особистості.

Аналіз результатів анкетування дозволив умовно виділити три групи респондентів: молодь із високим, середнім та низьким рівнем готовності до волонтерської діяльності. Критеріями виступали позитивне ставлення до волонтерства, наявність досвіду участі у волонтерських заходах, готовність долучатися до волонтерських проєктів у майбутньому та вираженість мотивів допомоги іншим людям.

Для молоді з високим рівнем готовності до волонтерської діяльності характерною є перевага гуманістичної спрямованості особистості. У структурі їхніх термінальних цінностей домінують такі життєві цілі, як щастя інших людей, активне діяльне життя, розвиток, життєва мудрість та суспільне визнання. Психологічний зміст цих цінностей полягає в орієнтації особистості на вихід за межі власних інтересів та включення у систему соціально значущих відносин. Такі молоді люди сприймають власну дія-

льність як засіб досягнення не лише особистого благополуччя, але й суспільної користі.

На рівні інструментальних цінностей для даної групи характерними є відповідальність, чуйність, чесність, терпимість та вихованість. Саме ці якості забезпечують психологічну готовність до взаємодії з людьми, сприяють розвитку емпатії та формують внутрішню потребу надавати допомогу тим, хто її потребує.

Таким чином, високий рівень готовності до волонтерської діяльності супроводжується переважанням просоціальної мотивації, яка ґрунтується на гуманістичних цінностях та моральних переконаннях особистості.

У респондентів із середнім рівнем готовності до волонтерської діяльності спостерігається поєднання просоціальних та особистісно орієнтованих цінностей. Серед термінальних цінностей поряд із щастям інших людей та розвитком значне місце займають цікава робота, впевненість у собі та матеріальна забезпеченість. Це свідчить про те, що волонтерська діяльність сприймається ними не лише як можливість допомоги іншим, але й як засіб самореалізації, отримання нового досвіду та розвитку власних компетентностей.

На рівні інструментальних цінностей у даної групи поряд із відповідальністю та чуйністю значущими виступають самостійність, раціональність та наполегливість. Це дозволяє зробити висновок, що їхня готовність до волонтерства має змішаний характер. З одного боку, вона підтримується прагненням приносити користь суспільству, а з іншого - бажанням особистісного розвитку та досягнення індивідуальних цілей. Така особливість є характерною для сучасної молоді, у якої просоціальна мотивація часто поєднується з потребою професійного та особистісного самоствердження.

Для молоді з низьким рівнем готовності до волонтерської діяльності характерна перевага індивідуалістичної спрямованості особистості. У структурі термінальних цінностей провідне місце займають особисте благополуччя, матеріальна забезпеченість, незалежність та власний

комфорт. Подібна система цінностей не передбачає вираженої орієнтації на допомогу іншим людям, тому волонтерська діяльність не набуває для таких респондентів особистісної значущості.

На рівні інструментальних цінностей у цієї групи більш вираженими є самоконтроль, раціональність та прагнення до особистого успіху. Водночас меншою мірою проявляються такі якості, як чуйність та готовність до співпереживання. У психологічному аспекті це може свідчити про недостатній розвиток просоціальної мотивації та емпатійних тенденцій, які є важливими передумовами волонтерської активності.

Порівняльний аналіз показує, що зі зростанням рівня готовності до волонтерської діяльності зростає значущість гуманістичних термінальних цінностей і морально орієнтованих інструментальних цінностей. Молоді люди з високим рівнем готовності орієнтовані насамперед на цінності суспільного блага та міжособистісної взаємодії, тоді як молодь із низьким рівнем готовності більше зосереджена на індивідуальних потребах та особистих досягненнях.

Отримані результати дозволяють зробити висновок, що саме характер ціннісної спрямованості виступає одним із ключових психологічних чинників готовності до волонтерської діяльності. Переважання термінальних цінностей, пов'язаних із благополуччям інших людей, та інструментальних цінностей відповідальності, чуйності й терпимості сприяє формуванню внутрішньої мотивації до допомоги та підвищує готовність молоді до участі у волонтерських ініціативах. Натомість домінування цінностей особистого успіху та індивідуального благополуччя супроводжується нижчим рівнем психологічної готовності до волонтерської діяльності.

Отже, проведений аналіз підтверджує наявність взаємозв'язку між системою ціннісних орієнтацій особистості та рівнем її готовності до волонтерської діяльності. Чим більш вираженою є гуманістична спрямованість ціннісно-мотиваційної сфери молоді людини, тим вищою є її готовність до здійснення волонтерської діяльності та реалізації просоціальної поведінки.

2.3. Практичні рекомендації щодо психологічної підтримки та розвитку ціннісно-мотиваційних ресурсів особистості у волонтерській діяльності через громадські організації

Одним із найбільш ефективних напрямів психологічної роботи є розвиток ціннісних орієнтацій молоді. Ціннісні орієнтації виконують функцію внутрішніх регуляторів поведінки та визначають життєві пріоритети особистості. Саме тому психологічна підтримка повинна бути спрямована на усвідомлення молодими людьми власної системи цінностей, її аналіз та переосмислення. Важливим завданням психолога є створення умов, за яких молодь зможе співвіднести особисті життєві цілі з потребами суспільства та зрозуміти значущість просоціальної активності для власного особистісного розвитку.

З метою розвитку гуманістичних цінностей доцільним є проведення групових психологічних занять, спрямованих на формування емпатії, відповідальності та моральної рефлексії. У ході таких занять можуть використовуватися вправи на розвиток здатності до співпереживання, аналіз життєвих ситуацій, обговорення моральних дилем, робота з особистими цінностями та життєвими пріоритетами. Подібна робота сприяє усвідомленню значущості допомоги іншим людям та формуванню стійкої гуманістичної спрямованості особистості.

Особливу увагу доцільно приділити розвитку внутрішньої мотивації до волонтерської діяльності. Як показали результати дослідження, молоді люди частіше виявляють готовність до волонтерства тоді, коли сприймають його як особистісно значущу діяльність, що відповідає їхнім цінностям та потребам. У зв'язку з цим психологічна робота повинна бути спрямована не лише на інформування про переваги волонтерства, але й на формування внутрішнього розуміння його особистісного сенсу.

Однією з найбільш ефективних форм психологічного впливу може виступати мотиваційний тренінг, спрямований на розвиток готовності молоді

до волонтерської діяльності. Основною метою такого тренінгу є формування стійкої просоціальної мотивації, розвиток гуманістичних цінностей та підвищення рівня психологічної готовності до надання допомоги іншим людям.

Програма мотиваційного тренінгу може складатися з кількох взаємопов'язаних блоків. Перший блок доцільно присвятити самопізнанню та усвідомленню власних цінностей. На цьому етапі учасники виконують вправи, спрямовані на визначення життєвих пріоритетів, аналіз особистісних цілей та усвідомлення значущості різних цінностей у власному житті. Така робота сприяє розвитку рефлексії та допомагає учасникам краще зрозуміти власну мотиваційну сферу.

Другий блок тренінгу має бути спрямований на розвиток емпатії та емоційної чутливості. Для цього можуть використовуватися вправи на активне слухання, рольові ігри, моделювання проблемних життєвих ситуацій та обговорення емоційних переживань інших людей. Розвиток емпатії є важливою умовою формування просоціальної поведінки, оскільки дозволяє особистості глибше усвідомлювати потреби оточуючих та відчувати внутрішню потребу допомагати їм.

Третій блок доцільно присвятити розвитку мотивації до волонтерської діяльності. У межах даного етапу можуть проводитися дискусії щодо особистісного значення волонтерства, аналіз успішних прикладів волонтерської діяльності, вправи на визначення власних ресурсів та можливостей участі у волонтерських проєктах. Особливе значення має формування у молоді переконання у власній здатності впливати на навколишній світ та приносити користь іншим людям.

Четвертий блок повинен бути спрямований на розвиток психологічної готовності до практичної діяльності. Для цього можуть використовуватися вправи на розвиток комунікативних навичок, відповідальності, стресостійкості та навичок командної взаємодії. Формування зазначених якостей

дозволяє знизити рівень тривожності перед початком волонтерської діяльності та підвищити впевненість молоді у власних можливостях.

Важливим напрямом психологічної підтримки також є розвиток рефлексивних здібностей особистості. Рефлексія дозволяє людині усвідомлювати власні мотиви, аналізувати результати діяльності та оцінювати її значення для особистісного розвитку. Саме тому після участі у волонтерських заходах доцільно організовувати рефлексивні обговорення, під час яких учасники можуть поділитися власними враженнями, переживаннями та усвідомити особистісні зміни, які відбулися внаслідок волонтерської діяльності.

Отже, психологічна підтримка молоді у сфері волонтерської діяльності повинна бути спрямована на розвиток ціннісно-мотиваційних ресурсів особистості, формування гуманістичних цінностей, розвиток емпатії, відповідальності та внутрішньої мотивації до допомоги іншим людям. Запропонований мотиваційний тренінг може виступати ефективним засобом підвищення рівня психологічної готовності молоді до волонтерської діяльності, оскільки забезпечує розвиток ключових особистісних якостей, які лежать в основі просоціальної поведінки та волонтерської активності.

Водночас розвиток ціннісно-мотиваційної сфери особистості не відбувається ізольовано. Формування гуманістичних цінностей, просоціальної спрямованості та готовності до волонтерської діяльності значною мірою залежить від соціального середовища, у якому перебуває молода людина. Саме тому поряд із індивідуальною психологічною роботою важливе значення мають інституції соціалізації, які створюють умови для засвоєння моральних норм, розвитку громадянської свідомості та набуття досвіду соціально корисної діяльності.

Особливу роль у цьому процесі відіграють освітні установи та громадські організації, які виступають важливими агентами формування ціннісних орієнтацій молоді та підтримують розвиток її волонтерського потенціалу. У процесі навчання молодь не лише здобуває знання, а й засвоює

соціальні норми, моральні орієнтири та моделі поведінки, що безпосередньо впливають на їхню подальшу участь у суспільному житті.

Важливо звернути увагу на психологічні основи формування мотивації до волонтерської діяльності. Українські психологи та педагоги зазначають, що мотивація є єдністю змістовної та динамічної складових. Змістова сторона пов'язана з системою мотивів і потреб, тоді як динамічна обумовлена активністю нервової системи. Дослідники підкреслюють, що мотивація тісно пов'язана з потребами особистості, адже саме потреба лежить в основі формування мотиву. Потреба є основою мотиву, який виступає її суб'єктивним відображенням, а будь-яка мотивація завжди зумовлена потребою [6]. Таким чином, мотив можна розглядати як усвідомлену потребу, що стимулює активність особистості.

Крім того, у науковій літературі виділяють внутрішню та зовнішню мотивацію. Внутрішня мотивація формується на основі інтересів, переконань і цінностей особистості, тоді як зовнішня визначається впливом соціального середовища, зокрема сім'ї, друзів, колег і навчального закладу. У молодому віці саме освітнє середовище відіграє одну з ключових ролей у формуванні мотивації до соціально активної діяльності.

З огляду на це, освітні заклади мають значний потенціал у розвитку волонтерської культури. Школи та заклади вищої освіти можуть інтегрувати волонтерську діяльність у навчальний процес через участь студентів у соціальних проєктах, благодійних акціях і громадських ініціативах. Важливим є також використання профорієнтаційного підходу, який передбачає залучення здобувачів освіти до діяльності, пов'язаної з їхнім професійним спрямуванням [5, с. 86]. Такий підхід сприяє розвитку лідерських якостей, підприємливості, комунікативних умінь, здатності вирішувати проблеми та управляти ризиками

Важливу роль у цьому процесі відіграють викладачі, які можуть виступати прикладом соціально активної поведінки та мотивувати студентів до участі у волонтерській діяльності. Підтримка адміністрації, створення

волонтерських центрів, студентських організацій і клубів значно підвищують рівень залученості молоді до волонтерства.

Університети можуть мотивувати студентів до участі у волонтерській діяльності через реалізацію різноманітних ініціатив і заходів. Насамперед це створення волонтерських програм і соціальних проєктів на базі університету, які дають студентам можливість долучатися до допомоги територіальним громадам і суспільству загалом. Також важливим механізмом є надання академічних кредитів за волонтерську діяльність, коли участь у таких програмах може зараховуватися як практика або самостійна робота. Окрім цього, заклади вищої освіти можуть організовувати різноманітні заходи, спрямовані на популяризацію волонтерства, серед яких виставки, лекції, конкурси, ярмарки волонтерських вакансій та інші тематичні події. Деякі університети також підтримують активних волонтерів шляхом надання стипендій чи нагород, особливо якщо така діяльність пов'язана зі спеціальністю, яку здобуває студент [14, с. 72].

Разом із тим важливим суб'єктом формування волонтерських цінностей є громадські організації, які забезпечують практичні можливості для реалізації волонтерської діяльності. Саме вони організовують соціальні проєкти, акції та ініціативи, що сприяють набуттю молоддю практичного досвіду, розвитку соціальних і комунікативних навичок та формуванню відповідального ставлення до суспільства.

Відповідно до статті 1 Закону України «Про громадські об'єднання» (2013 р.), «громадська організація – це громадське об'єднання, засновниками та членами (учасниками) якого є фізичні особи. Водночас громадське об'єднання визначається як добровільне об'єднання фізичних осіб та/або юридичних осіб приватного права з метою реалізації та захисту прав і свобод, а також задоволення суспільних, зокрема економічних, соціальних, культурних, екологічних та інших інтересів. За організаційно-правовою формою громадське об'єднання може створюватися як громадська організація або громадська спілка» [21].

Розглядаючи сутність громадських організацій, Маркович Х. зазначає, що «вони виникають у суспільстві як результат спільної діяльності людей. По суті, така організація виступає структурою, яка забезпечує реалізацію діяльності, спрямованої на відстоювання певних ідей, захист спільних інтересів та досягнення визначених цілей» [17, с. 9].

У свою чергу, І. Козій підкреслює, що громадські об'єднання характеризуються добровільністю членства, суб'єктністю складу та спрямованістю на досягнення конкретних соціально значущих цілей [11, с. 30].

Отже, громадське об'єднання є цілісною системою, що формується через об'єднання окремих елементів і учасників, якими можуть бути фізичні особи, що поділяють спільні цінності, інтереси та прагнення до спільної діяльності.

Важливою функцією громадських організацій є також популяризація волонтерства. Вони проводять інформаційні кампанії, тренінги, семінари та інші просвітницькі заходи, які сприяють формуванню позитивного ставлення до волонтерської діяльності. Крім того, такі організації виступають посередником між суспільними потребами та потенційними волонтерами, залучаючи молодь до вирішення актуальних соціальних проблем.

Дослідники підкреслюють, що громадські організації виникають як результат спільної діяльності людей і спрямовані на реалізацію спільних інтересів та досягнення визначених цілей [19, с. 384]. Це означає, що вони не лише організовують діяльність, а й формують у своїх учасників відчуття причетності до суспільно важливих процесів, що є важливим чинником розвитку громадянської свідомості.

Крім того, громадські організації забезпечують можливості для особистісного розвитку молоді. Участь у їхній діяльності сприяє розвитку комунікативних навичок, лідерських якостей, самостійності та відповідальності. Молоді люди вчаться приймати рішення, працювати в умовах невизначеності та брати на себе відповідальність за результати спільної діяльності.

Особливого значення набуває взаємодія між освітніми установами та громадськими організаціями. Налагодження партнерських зв'язків із соціальними установами та волонтерськими об'єднаннями є важливим чинником формування усвідомленої мотивації молоді до волонтерської діяльності. Така співпраця дозволяє поєднати теоретичну підготовку з практичною діяльністю, що значно підвищує ефективність соціалізації молоді. Особливо актуальною є взаємодія з волонтерськими та військовими організаціями в умовах воєнного стану, що сприяє формуванню патріотизму та громадянської відповідальності [4, с. 163].

Отже, освітні установи та громадські організації є ключовими чинниками формування волонтерських цінностей у молоді. Вони забезпечують як теоретичну основу, так і практичні можливості для розвитку соціальної активності, що сприяє становленню відповідальної, свідомої та соціально зрілої особистості.

Програму та методи формування мотиваційної готовності молоді до волонтерства можна описати у наступних положеннях.

Формування готовності молоді до волонтерської діяльності є комплексним процесом, який передбачає поєднання освітніх, психологічних і соціальних впливів. Ефективність цього процесу значною мірою залежить від використання цілеспрямованих програм і методів, спрямованих на розвиток мотивації, цінностей і практичних навичок молоді.

Одним із ключових напрямів є впровадження освітніх програм, що інтегрують волонтерство у навчальний процес. Такі програми можуть реалізовуватися у формі навчальних курсів, факультативів, тренінгів або проектної діяльності. Вони спрямовані на формування у молоді розуміння сутності волонтерської діяльності, її значення для суспільства, а також розвиток соціальної відповідальності та громадянської позиції. Особливу ефективність мають практико-орієнтовані підходи, коли студенти залучаються до реальних соціальних проєктів.

Водночас, враховуючи світовий досвід розвитку молодіжного волонтерства, важливо підкреслити, що ефективні програми залучення молоді мають ґрунтуватися на комплексному підході. Зокрема, виділяють три основні механізми: промоцію, вигоду та допомогу.

Найбільш значущим є саме просування волонтерства, яке спрямоване на підвищення його престижу та перетворення на соціальну норму. До основних форм такої діяльності належать: «інформувати суспільство про волонтерські організації; створення єдиного порталу можливостей молодого волонтера з фільтрацією, наприклад, за містами; дбати про публічність волонтерських організацій, участь в яких беруть представники учнівства, студентства (презентація звітів); системно працювати над рекламою ініціатив молоді, демонструючи важливість волонтерської діяльності; заохочувати молодь модою на волонтерство (підкреслення переваг (друзі, можливості, ігри), просувати такі культурні моделі волонтерства в малих містах і селах; виховувати культуру волонтерства з дитинства (реалізація ініціатив та тематичних уроків у дитячих садках та школах)» [1, с. 56].

Поряд із цим важливим є використання механізму вигоди як чинника підвищення мотивації молоді. Він може реалізовуватися через надання певних переваг волонтерам, зокрема пільг, освітніх можливостей, участі у тренінгах і міжнародних програмах, отримання додаткових балів під час вступу або академічного рейтингу. Такі інструменти сприяють підвищенню зацікавленості молоді у волонтерській діяльності та стимулюють її до активної участі [26, с. 139]. Важливим методом формування готовності до волонтерства є тренінгові програми, які спрямовані на розвиток особистісних і соціальних компетентностей. До них належать тренінги з комунікації, лідерства, роботи в команді, управління конфліктами, емоційної стійкості. Такі заходи допомагають молоді не лише здобути необхідні навички, а й підвищити впевненість у собі та готовність до взаємодії з різними соціальними групами.

Особливого значення набуває система навчання волонтерів, яка є важливим чинником підвищення ефективності їхньої діяльності та формування позитивного ставлення до волонтерства. Залежно від специфіки діяльності використовуються різні форми підготовки: школи волонтерів, тематичні курси, тренінгові табори, програми підвищення кваліфікації. Наприклад, школа волонтерів.

Навчання в школі волонтерів дозволяє «молоді розвинути особистісні, професійні й творчі здібності, більш обмірковано обрати професійну сферу, отримати консультації фахівців з профілактики негативних явищ, навчитися працювати з людьми з функціональними обмеженнями, вміння працювати та організовувати масові заходи» [18, с. 31].

Крім того, важливим є забезпечення якісної підготовки волонтерів через навчальні програми, які включають базові знання про волонтерство, особливості соціальної роботи та практичні навички.

Виділяють дві групи навчальних мотивів: пізнавальні, пов'язані з інтересом до нових знань і навичок, та соціальні, що ґрунтуються на потребі у спілкуванні, взаємодії та досягненні певного статусу в суспільстві [6, с. 40].

Не менш важливим є використання методу залучення через практичну діяльність. Безпосередня участь у волонтерських проєктах, акціях і ініціативах сприяє формуванню стійкої мотивації до волонтерства. Саме через практичний досвід молодь краще усвідомлює значення своєї діяльності, бачить її результати та відчуває власну значущість.

Ефективним інструментом є також наставництво, коли досвідчені волонтери допомагають новачкам адаптуватися до діяльності, передають знання та підтримують у складних ситуаціях. Такий підхід сприяє зниженню тривожності та підвищенню рівня залученості молоді.

Важливу роль відіграють інформаційно-просвітницькі програми, спрямовані на популяризацію волонтерства. Це можуть бути соціальні кампанії,

лекції, зустрічі з волонтерами та медійні проєкти, які демонструють позитивний досвід і підвищують мотивацію молоді [29, с. 286].

Слід також зазначити, що ефективна організація волонтерської діяльності передбачає створення сприятливих умов для роботи добровольців. Якісне навчання та підготовка волонтерів не лише забезпечують високий рівень надання соціальних послуг, а й сприяють згуртованості колективу, налагодженню взаємодії між учасниками та підвищенню відповідальності за результати діяльності. Волонтери повинні володіти необхідними знаннями та навичками, адже вони несуть відповідальність за якість, точність і повноту наданих послуг [24, с. 26].

Отже, формування готовності молоді до волонтерської діяльності потребує системного підходу, що включає освітні програми, тренінги, систему навчання, практичну діяльність, мотиваційні механізми та соціальну підтримку. Поєднання цих методів сприяє розвитку ціннісних орієнтацій, формуванню стійкої мотивації та набуттю необхідних компетентностей для активної участі молоді у волонтерській діяльності.

Висновки до 2 розділу.

У другому розділі було здійснено емпіричне дослідження соціально-психологічної готовності молоді до волонтерської діяльності, проаналізовано взаємозв'язок ціннісно-мотиваційних проявів із рівнем готовності до волонтерства та розроблено практичні рекомендації щодо розвитку ціннісно-мотиваційних ресурсів особистості.

Проведений аналіз дозволив встановити, що готовність молоді до волонтерської діяльності значною мірою визначається особливостями її ціннісно-мотиваційної сфери. Застосування теоретичних положень методики ціннісних орієнтацій М. Рокича дало змогу виявити взаємозв'язок між рівнем готовності до волонтерства та характером ціннісної спрямованості особистості. Було встановлено, що молодь із високим рівнем готовності до воло-

нтерської діяльності характеризується переважанням гуманістичних термінальних цінностей, серед яких провідне місце займають щастя інших людей, розвиток, активне діяльне життя та суспільне благо. На рівні інструментальних цінностей для цієї групи характерними є відповідальність, чуйність, чесність, терпимість та готовність до співпраці.

Натомість молоді люди з нижчим рівнем готовності до волонтерської діяльності більшою мірою орієнтовані на індивідуалістичні цінності, пов'язані з особистим благополуччям, комфортом, матеріальною забезпеченістю та особистими досягненнями. При цьому в їхній мотиваційній структурі менш вираженими є просоціальні мотиви та емпатійні тенденції, які виступають важливими психологічними передумовами волонтерської активності.

На основі результатів дослідження було розроблено практичні рекомендації щодо психологічної підтримки молоді та розвитку її ціннісно-мотиваційних ресурсів. Запропоновано використання мотиваційного тренінгу, спрямованого на розвиток гуманістичних цінностей, просоціальної спрямованості, емпатії, рефлексії та внутрішньої мотивації до волонтерської діяльності. Також обґрунтовано важливість діяльності освітніх установ і громадських організацій у формуванні волонтерських цінностей та створенні умов для реалізації волонтерського потенціалу молоді.

Таким чином, результати дослідження підтверджують, що соціально-психологічна готовність молоді до волонтерської діяльності є складним особистісним утворенням, яке формується під впливом ціннісно-мотиваційних чинників та соціального середовища. Розвиток гуманістичних цінностей, внутрішньої мотивації та психологічної готовності до просоціальної поведінки виступає важливою умовою активізації волонтерської діяльності молоді та її ефективної участі у вирішенні суспільно значущих завдань.

ВИСНОВКИ

У результаті теоретичного аналізу встановлено, що волонтерська діяльність є формою просоціальної поведінки, яка ґрунтується на гуманістичних цінностях, внутрішній мотивації та прагненні допомагати іншим людям. Визначено, що ціннісно-мотиваційна сфера виступає важливим психологічним механізмом регуляції поведінки особистості, а її сформованість значною мірою впливає на готовність молоді до волонтерської діяльності. Молодий вік характеризується активним формуванням системи цінностей, життєвих орієнтирів та мотиваційних установок, що створює сприятливі умови для розвитку просоціальної спрямованості особистості. Аналіз наукових джерел дозволив дійти висновку, що ціннісно-мотиваційна сфера є одним із провідних психологічних чинників, які визначають готовність людини до волонтерської діяльності, оскільки саме система цінностей і мотивів регулює вибір поведінки, визначає життєві пріоритети та спрямованість соціальної активності.

Дослідження показало, що провідними чинниками залучення молоді до волонтерської діяльності є гуманістичні цінності, бажання допомагати іншим людям, прагнення бути корисними суспільству, потреба у самореалізації та отриманні нового досвіду. Встановлено, що мотивація молоді поєднує як альтруїстичні, так і особистісно значущі мотиви. Важливу роль також відіграють підтримка соціального оточення, позитивний приклад інших людей, можливість розвитку власних здібностей та формування практичних навичок. Поряд із бажанням допомагати іншим вагоме значення мають прагнення до саморозвитку, набуття нових знань, удосконалення комунікативних навичок, отримання практичного досвіду та розширення соціальних контактів.

Для досягнення мети дослідження було сформовано комплекс взаємодоповнюючих методів, який забезпечив всебічне вивчення соціально-психологічної готовності молоді до волонтерської діяльності. До структури

дослідження увійшли авторська анкета, психологічне опитування та методика «Ціннісні орієнтації» М. Рокича, що дозволило здійснити аналіз як поведінкових проявів волонтерської активності, так і внутрішніх психологічних чинників, які її зумовлюють. Використання анкетування сприяло виявленню рівня обізнаності молоді щодо волонтерства, особливостей ставлення до безоплатної допомоги, наявності практичного досвіду та основних мотивів участі у волонтерській діяльності. Застосування методики М. Рокича дозволило дослідити структуру термінальних та інструментальних цінностей респондентів і визначити їхню роль у формуванні готовності до волонтерської діяльності. Комплексне використання зазначених методів забезпечило можливість встановлення взаємозв'язків між особливостями ціннісно-мотиваційної сфери особистості та рівнем її готовності до здійснення волонтерської діяльності.

Результати емпіричного дослідження підтвердили наявність взаємозв'язку між ціннісними орієнтаціями молоді та рівнем її готовності до волонтерської діяльності. Встановлено, що високий рівень готовності пов'язаний із переважанням гуманістичних термінальних цінностей (щастя інших людей, розвиток, активне діяльне життя) та інструментальних цінностей відповідальності, чуйності, чесності й терпимості. Натомість нижчий рівень готовності характерний для молоді, у структурі цінностей якої домінують особисте благополуччя, матеріальна забезпеченість і прагнення до індивідуального успіху. Отримані результати свідчать, що саме ціннісно-мотиваційна спрямованість особистості виступає одним із ключових психологічних чинників волонтерської активності молоді.

На основі отриманих результатів розроблено практичні рекомендації, спрямовані на розвиток ціннісно-мотиваційних ресурсів молоді. Обґрунтовано доцільність використання мотиваційного тренінгу, спрямованого на формування гуманістичних цінностей, розвиток емпатії, відповідальності, просоціальної спрямованості та внутрішньої мотивації до допомоги іншим людям. Також визначено важливу роль громадських організацій та освітніх

установ у створенні умов для розвитку волонтерського потенціалу молоді, формуванні її ціннісних орієнтацій та підтримці готовності до волонтерської діяльності.

Загалом результати проведеного дослідження підтвердили, що соціально-психологічна готовність молоді до волонтерської діяльності є складним багатокомпонентним особистісним утворенням, яке формується під впливом особливостей ціннісно-мотиваційної сфери. Встановлено, що рівень готовності до волонтерства безпосередньо пов'язаний із характером життєвих цінностей, мотиваційних установок та просоціальної спрямованості особистості. Чим більш значущими для молодшої людини є гуманістичні цінності, відповідальність, чуйність, прагнення допомагати іншим та усвідомлення суспільної користі власної діяльності, тим вищим є рівень її готовності до волонтерської активності. Розвиток гуманістичних цінностей, внутрішньої мотивації, емпатії та соціальної відповідальності виступає важливою психологічною умовою активізації волонтерської діяльності молоді та формування її активної громадянської позиції.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бабій А.В. Формування ціннісних орієнтацій молоді у процесі реалізації волонтерської діяльності. *Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»*, 2024. 90с.
2. Брага Л.В. Психологічна підтримка молоді в умовах воєнного стану: подолання наслідків соціальної ізоляції. Молодь у сучасній психології : збірник матеріалів конференції / за ред. : Кузікової С.Б., Вертеля А.В. Суми. Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2024. С. 26-28.
3. Будняк О.М. Особливості емоційного вигорання вчителів в сучасних умовах. Молодь у сучасній психології : збірник матеріалів конференції / за ред.: Кузікової С.Б., Вертеля А.В. Суми. Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2024. С. 28-29.
4. Буряк-Габрись І.О. Волонтерство здобувачів освіти професійно-технічних навчальних закладів в умовах воєнного стану (з досвіду роботи). *Український педагогічний журнал*, 2023. № 2. С. 162–169.
5. Буряк-Габрись І.О. Формування усвідомленої мотивації здобувачів освіти закладів ПТНЗ до волонтерської діяльності в умовах військового стану. *«Молодий вчений»*, 2024. № 4 (128). С. 82-87.
6. Вайнілович Н.А. Чинники формування мотивації людини до здійснення волонтерської діяльності. *Вісник НТУУ «КПІ» Політологія. Соціологія. Право*, 2012. № 2 (14). С. 35-41.
7. Говоруха Н. Волонтерство як платформа соціальних перетворень. *Педагогічний процес: теорія і практика*. Вип. 3-4, 2019. С. 24-30.
8. Зверева І.Д. Соціальна робота з дітьми та молоддю (теоретико-методологічні аспекти). Ужгород. УжНУ, 2000. 50 с.
9. Карпенко А.В. Розвиток інтелектуальних активів людського потенціалу: теорія та практика. Запоріжжя. ФОП В. В. Мокшанов, 2018. 67 с.

10. Кісіль З.Р., Швець Д.В. Мотивація діяльності людини: Навчальний посібник у схемах, таблицях, коментарях. Одеса. *Видавництво ОДУВС*, 2023. 154 с.
11. Козій І. Поняття та ознаки громадських об'єднань. *Юридичний вісник*, 2023. № 5. С. 29–33.
12. Колодійчук А.В. Сутність поняття мотивації. *Науковий вісник НЛТУ України*, 2010. Вип. 20.4. С. 226-232.
13. Крулько І. Волонтерство в Україні: як підтримати і посилити мотивацію? URL: <https://zn.ua/ukr/internal/volonterstvo-v-ukrayini-yak-pidtrimati-i-posiliti-motivaciyu-.html>.
14. Лях Т., Лютий В., Жуков В. Волонтерська діяльність студентів як шлях до їхньої активної участі у суспільному житті громади. *Вісник Humanitas*, Вип. 3, 2024. С. 68-76.
15. Лях Т.Л. Види мотивації до волонтерської діяльності. *Вісник Запорізького національного університету*, 2011. № 2 (15). С. 37–41.
16. Мазур Н.О., Целюх Я.О. Гендерні аспекти мотивування населення до волонтерської діяльності як форми неоплачуваної праці. *Вісник НУВГП*. Випуск 3(99), 2022. С. 102-112.
17. Маркович Х. Громадські організації: ідеологічно-правовий вплив на громадянське суспільство. *Прикарпатський юридичний вісник*, 2022. № 2. С. 9–12.
18. Організація волонтерського руху : методичні рекомендації до курсу / уклад. Я.С. Мудрий. Чернівці. *Чернівецький нац. ун-т*, 2016. 54 с.
19. Поліщук В. Центр соціальних ініціатив і волонтерства, як вагомий чинник формування соціальної відповідальності майбутніх фахівців. *Social Work and Edukation*, 2022. Vol. 9. № 3. С. 383-391.
20. Про волонтерську діяльність: Закон України від 19.04.2011 № 3236-VI. Відомості Верховної Ради України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3236-17>.

21. Про громадські об'єднання: Закон України від 19.04.2011 р. 4572-VI від 22 березня 2012 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4572-17#Text>.
22. Про основні засади молодіжної політики: Закон України від 27.04.2021 № 1414-IX. Відомості Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1414-20#Text>.
23. Рокич М. Ціннісні орієнтації. URL: <https://kipt.sumdu.edu.ua/uk/studentam/sotsialno-psykholohichna-sluzhba/item/2478-tsinnisni-orientatsii-m-rokych>.
24. Стандарти соціальних послуг. Збірка проектів документів. Книга I та II / За редакцією Сідельнік Л.Л. Київ. *Український фонд соціальних інвестицій*, 2007. 232 с.
25. Ступак О.Ю. Молодь як соціально-демографічна група. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика*. № 1(100), 2021. С. 257-269.
26. Ханіна О. І. Принципи та систематизація волонтерства і його вплив на функціонування держави в умовах воєнного стану. *Інвестиції: практика та досвід*, 2023. № 23. С. 138-144.
27. Харламов М.І. Соціальна робота: курс лекцій. Харків. *НУЦЗУ*, 2013. 50с.
28. Чайка І.Ю. Волонтерство: сутність феномена та особливості його функціонування в сучасній Україні. *Грані*, 2017. Т. 20. № 7 (147). С. 72-79.
29. Чолій С. Волонтерство та благодійність як види просоціальної економічної активності. *Вісник Львівського університету*. Серія : Психологічні науки, 2021. Вип. 9. С. 284-290.
30. INVOLVE (Involvement of third country nationals in volunteering as a means of better integration). *Enal project report. European Volunteer Centre*, 2006. 61 p.

31. Salamon M. Measuring the economic value of volunteer work globally: concepts, Estimates, and a roadmap to the future. *Annals of Public and Cooperative Economics*, 2011. Vol. 82. № 3. P. 217-252.

ДОДАТКИ

Додаток 1.

Шановний(а) респонденте!

Просимо Вас взяти участь у дослідженні, метою якого є вивчення рівня соціально-психологічної готовності молоді до волонтерської діяльності. Анкетування є анонімним, а отримані результати будуть використані виключно в наукових цілях. Будь ласка, уважно прочитайте запитання та оберіть варіант відповіді, який найбільше відповідає Вашій думці.

1. Вкажіть ваш вік:

- 15–18 років
- 19–24 роки
- 25–30 років
- 31+

2. Вкажіть стать:

- Жіноча
- Чоловіча

3. Ваша діяльність:

- Працюю в освітній сфері
- Навчаюся
- Тимчасово не працюю
- Працюю у сфері обслуговування
- Працюю в іншій сфері

4. Чи маєте ви досвід волонтерської діяльності? (Виберіть один варіант відповіді).

- Так
- Ні, але хочу спробувати в майбутньому
- Ні, не хочу пробувати в майбутньому

5. Якщо «так», як довго ви займаєтесь волонтерством? (Виберіть один варіант відповіді).

- Менше 3 місяців
- 3–12 місяців
- Більше року

6. Як ви ставитеся до безкоштовної допомоги іншим? (Виберіть один варіант відповіді).

- Не бачу сенсу
- Залежить від ситуації
- Вважаю це важливим

7. Чи знаєте ви, як почати волонтерську діяльність? (Виберіть один варіант відповіді).

- Ні
- Так
- Приблизно

8. Яка, на вашу думку, основна причина того, чому люди займаються волонтерською діяльністю? (Виберіть один варіант відповіді або вкажіть свій).

- Вигода
- Досвід
- Бажання допомогти
- Інше: _____

9. Що для вас було б хорошою мотивацією розпочати волонтерську діяльність? (Виберіть кілька варіантів відповіді, або вкажіть свій).

- Думка близьких/друзів
- Покращення резюме або кар'єрних перспектив
- Внутрішнє відчуття обов'язку перед суспільством
- Цікаві проєкти або події
- Визнання, подяка або соціальне схвалення
- Бажання допомогти людям, які цього потребують
- Можливість отримати новий досвід і навички

- Наявність вільного часу
- Інше: _____

10. Що найбільше вас стримує від участі у волонтерській діяльності? (Виберіть кілька варіантів відповіді, або вкажіть свій).

- Нестача вільного часу
- Відсутність інформації про можливості волонтерства
- Невпевненість у власних здібностях
- Відсутність інтересу до такої діяльності
- Брак підтримки з боку оточення
- Відсутність чіткої організації волонтерських проєктів
- Емоційне виснаження або страх відповідальності
- Нічого не стримує
- Інше: _____

11. Яка форма волонтерської діяльності для вас є найбільш прийнятною? (Виберіть кілька варіантів відповіді, або вкажіть свій).

- Індивідуальна допомога окремим людям
- Участь у командних волонтерських проєктах
- Онлайн-волонтерство
- Короткострокові акції або заходи
- Довготривала регулярна діяльність
- Поки не визначився(лась)
- Не цікавить волонтерська діяльність
- Інше: _____

12. Поясніть свій вибір у попередньому запитанні:

13. Якою мірою освітні установи та громадські організації вплинули на формування у вас цінності волонтерської діяльності? (Виберіть один варіант відповіді).

- Не вплинули зовсім

- Вплинули незначною мірою
- Значною мірою вплинули
- Відіграли вирішальну роль

Дякуємо за участь у дослідженні!